

Юліана Петровська

кандидат архітектури, старший викладач кафедри дизайну та основ архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка», Львів
e-mail: yuliana.r.petrovska@lpnu.ua
orcid:0000-0001-8519-7065

ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕОДОРА ТАЛЬОВСЬКОГО У ЛЬВІВСЬКІЙ АРХІТЕКТУРНІЙ ШКОЛІ

© Петровська Ю., 2020

<https://doi.org/10.23939/sa2020.02.141>

Висвітлено творчу та педагогічну діяльність професора Львівської політехніки Теодора Тальовського на зламі XIX–XX століть. Досліджено архітектурно-художню, педагогічну, наукову та адміністративну роботу видатного митця, розглянуто архівні матеріали Політехнічної школи цього періоду, які висвітлюють навчальні дисципліни, які викладав професор. Проведено огляд альбому креслень проектів костелів авторства Теодора Тальовського.

Ключові слова: архітектурна школа, Політехнічна школа, Теодор Тальовський, навчальні дисципліни, архітектурна спадщина.

Постановка проблеми

Цього року виповнюється 110 років від дня смерті відомого архітектора, живописця, професора кафедри рисунку і моделювання Львівської архітектурної школи та громадського діяча Теодора Тальовського, автора ряду визначних архітектурних споруд Львова, Кракова та інших міст. Вагомим є щоразу підтверджувати значний внесок професора у розвиток Політехнічної школи Львова. У дослідженні виокремлено його педагогічну діяльність та науково-адміністративну роботу у стінах навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

У наукових закордонних видання “Architect Teodor Talowski” (Beiersdaf Z., 1973), “Pałace, dwory i wille Teodora Talowskiego” (Bałus W., 1987) висвітлена архітектурна та художня спадщина Теодора Тальовського. У вітчизняних дослідження короткі біографічні дані наведені науковцем П. Гранкіним у різних публікаціях, зокрема у “Майстер неоготики Теодор Маріан Тальовський (1857–1910)” (Гранкін П., 2001), та інших публікаціях дослідників Глембоцької Г. (Глембоцька, 1997), Бірюльова (Бірюльов Ю., 1997), які зосереджені на описі архітектурних об’єктів авторства Т. Тальовського. Також Петровською Ю. охарактеризовано архітектурну та художню спадщину видатного митця Теодора Тальовського кін. XIX – поч. XX століття у фаховій публікації “Теодор Тальовський – архітектор, художник і педагог” (Петровська Ю., 2010). Співробітники відділу наукової реставрації та консервації рідкісних видань ЛННБУ ім. В. Стефаника провели реставрацію набору рисунків із зображенням проекту костелу в Седлісах та продемонстрували свої здобутки на науково-практичній конференції “Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства” (Льода Л. М. та Дзендзелюк Л. С., 2012). Проте, на сьогодні мало досліджена педагогічна діяльність Теодора Тальовського у Львівській архітектурній школі. Не достатньо висвітлені у публікаціях навчальні дисципліни, які викладав відомий архітектор.

Мета статті

Важливим є дослідження архітектурно-художньої та педагогічної спадщини великого архітектора-митця, який протягом 1901–1910 рр. завідував кафедрою “Рисунку та орнаментування” у Політехнічній школі. Також цінними є архівні матеріали, а саме: особові справи, навчальні програми (рис. 1), протоколи засідання колегії професорів, які висвітлюють педагогічну, наукову та адміністративну діяльність на Відділі будівництва, зокрема навчальні дисципліни, години їх вивчення на різних курсах та стислі анотації предметів, які викладав професор Теодор Тальовський.

Виклад основного матеріалу

Теодор Тальовський (рис. 2) народився 23 березня 1857 році у селі Засув (на Волині). Початкову освіту він здобув у реальній школі в Кракові, а згодом продовжив навчання на Відділі Будівництва у Політехнічній школі Львова. Його викладачем був професор, основоположник Львівської архітектурної школи Юліан Захаревич. Будучи студентом, Т. Тальовський зумів звернути на себе увагу та зарекомендував свої творчі здібності у живописній, графічній та акварельній техніці. Втім, під впливом свого наставника Юліана Захаревича, почав розвивати техніку рисунку, акварелі, олійного живопису, досконало оволодів лінійним рисунком, колоритом, світлотінню, майстерно передавав глибину простору, працював у вільній ескізній техніці. На деякий час він був змушений призупинити навчання для подальшого удосконалення знань та навичок у Віденській академії мистецтв в архітектора, професора Карла Кьоніга (Гранкін П., 2001), (Бірюльов Ю., 2008).

Після закінчення Політехнічної школи Львова, дипломований архітектор Теодор Тальовський розпочинає архітектурну практику у Львові, проте невдовзі переїздить до Кракова, де певний час працює асистентом на Відділі будівництва у Промислово-технічному інституті. Згодом, після реорганізації навчального закладу продовжує свою викладацьку діяльність як професор малювання і будівництва у Краківській промисловій школі. У 1887–1891 рр. викладав рисунок у гімназії св. Яцка в Кракові. В 1881 році Т. Тальовський свої акварелі з архітектурними сюжетами і пейзажами представив на виставці образотворчих мистецтв у Кракові, а згодом в 1894 році на Львівській Державній Виставці отримав медаль за свої проекти і рисунки (Boberski J., 1993), (Гранкін П., 2001), (Теодор Мар’ян Тальовський, 2019).

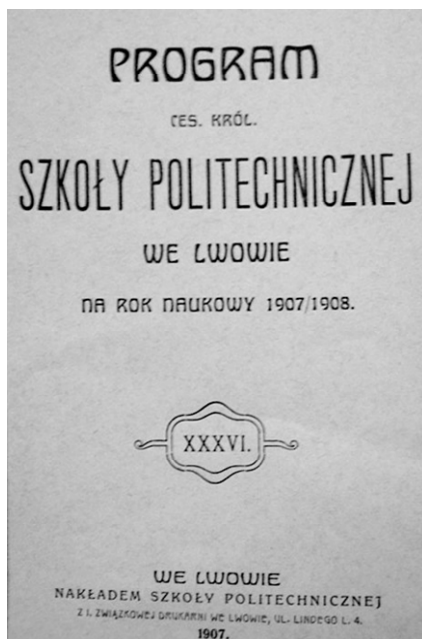

Рис. 1. Навчальна програма Політехнічної школи за 1907–1908 н. р. (ДАЛО. Ф. 27. Оп. 3. Спр. 1206)

Рис. 2. Портрет Теодора Тальовського (Автор Василь Кузьмич)

Від 1900 р. він працює у Львівській політехніці. Досі зберігається праця, яка засвідчує початок професорської кар'єри з вересня 1902 р. (Talowski, 1902). У 1901 році, згідно оголошеного конкурсу на посаду керівника кафедри “Рисунку і моделювання” у Політехнічній школі, Теодор Тальовський бувши беззаперечним лідером, очолив цю посаду. Згідно пропозиції Сенату, одразу ж призначений професором надзвичайним. Він перейняв практику у галузі художнього та орнаментального рисунку у відомого львівського скульптора Леоднарда Марконі. На Відділі будівництва, Відділі інженерії та Відділі будови машин розпочав вести наступні навчальні курси:

рисунок вільноручний (курс I), який проходили студенти щотижня 4 години занять в обох півріччях;

рисунок вільноручний (курс II), який проходили студенти щотижня 6 години занять в обох півріччях; *рисунок орнаментальний* (курс I та курс II), які проходили студенти щотижня 4 години занять в обох півріччях. Водночас *рисунок технічний* вів доцент Ян Богущкий (ДАЛО. Ф. 27. Оп. 2. Спр. 1044. Арк. 32).

Також для архітекторів він читає курс *історії старохристиянської та середньовічної архітектури*. Цей курс передбачав вивчення предмету в обох півріччях протягом навчального року (2 год, лекційного курсу та 6 год, рисунку в зимовому півріччі та 2 год, лекцій та 8 год, рисунку в зимовому півріччі). Виклад матеріалу торкався розвитку історії середньовічної архітектури та конструктивних традицій того часу, вивчення римсько-старохристиянського, візантійського, магометанського, романського стилю і готики (ДАЛО. Ф. 27. Оп. 2. Спр. 1337. Арк. 39), (ДАЛО. Ф. 27. Оп. 2. Спр. 1044. Арк. 30).

Звання професора звичайного Теодор Тальовський отримав 30 травня 1904 року (J. Boberski, 1993). У 1906/07 і 1907/08 навчальних роках виконував функції декана Відділу будівництва, а через два роки був заступником декана. У 1908/09 навчальному році в особовому штаті Політехнічної школи, додана інформація про те, що Тальовський є членом екзаменаційної комісії на Відділі будівництва, членом колегії у галузі мистецтв в Кракові та членом комітету реставрації Вавелю в Кракові (ДАЛО. Ф. 27. Оп. 2. Спр. 1044. Арк. 54). На кафедрі історії архітектури він викладав до 1910 року. З 1910 по 1912 рр. її перейменовано на кафедру “Історії архітектури та естетики” (завідувач Михайло Ковальчук). У 1913 р. художню кафедру “Рисунку та орнаментування” перейменовано на кафедру “Декоративного рисунку та декорування інтер'єрів”, якою завідував Владислав Садловський (Boberski J., 1993. S. 27), (Петровська Ю., 2010). Поряд з тим, у Політехнічній школі діяли музеї, серед яких *Музей архітектури*, яким завідував Едгар Ковач, його асистентом був Казимир Речицький; *Музей моделювання*, яким завідував Антон Попель та *Музей рисунку* (завідував Теодор Тальовський, асистент – Владислав Дердацький) (ДАЛО. Ф. 27. Оп. 2. Спр. 1044. Арк. 58).

Теодор Тальовський проявив себе як талановитий архітектор, художник, педагог та громадський діяч. Для його творчості було характерним не наслідування якогось конкретного стилю, а свідоме створення колажів з різних стилів, до прикладу, готика доповнювалась бароковими елементами, а модернізм – романськими. Видатними спорудами авторства Т. Тальовського у Львові є Храм святих Ольги і Єлизавети, який дослідники відносять до стилю “мальовничого історизму” кінця XIX ст. та вілла підприємця Юліана Ванга. Він є автором будівель, вілл, палаців, костелів переважно у Кракові (Петровська Ю., 2010).

Живописні художні твори Теодора Тальовського можна віднести до напрямку ліричного краєвиду, популярного в кін. XIX ст. В написанні краєвидів він виступає романтиком, як і в своїх архітектурних творах, добре вловлює природне освітлення. У живописних роботах він виражає істинний стан душі, свої думки, почуття та насичує твори особистим настроєм (Петровська Ю., 2010). Проекти костелів вражають своєю помпезністю (рис. 3, рис. 4). В Інституті досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України (ЛННБУ) імені Василя Стефаника та науково-технічній бібліотеці Національного університету “Львівська політехніка” зберігаються унікальні колекції рисунків. Серед них архітектурний проект костелу в Седлісках, виконаний Т. Тальовським у 1905 р. Це двадцять рисунків, розміщених у папку, що відображають

план будівлі у різних проекціях, здійснені тушшю на аркушах А1 формату. Кожен рисунок містить авторський підпис та дату виконання. Рисунки приваблюють чіткістю. Окрім креслень, побудованих на розрахунках і цифрах маємо зображення людських постатей, дерев, хмар та інших зображень, що вводять глядача в реалії відображеної за стилем епохи. Рисунки не є оригіналами, а лише їхніми копіями, однак, їх значимість не є пересічною, адже вони також можуть слугувати джерельною базою для дослідників як архітектурної справи, так і спадщини визначної особистості (Льода Л. М., Дзендзелюк Л. С., 2012, с. 330–332).

Рис. 3. Титульна сторінка альбому проектів (Talowski, 1897)

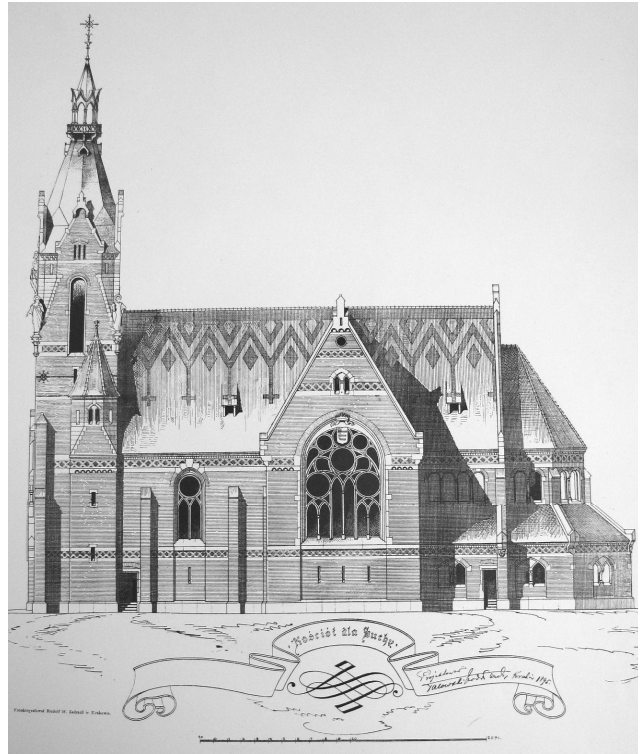

Рис. 4. Графічне зображення костелу в Ланцуті, Краків, 1894 р. (Talowski, 1897)

Цікавим є те, що Т. Тальовський не вважав себе ні істориком, ні митцем. Він вважав себе орнітологом, оскільки був зачарований красою птахів. Таке ставлення до природи вказує на його поетичну, мистецьку натуру. Митець комбінував орнаментацию, яка була порушенням встановлених архітектурних правил, але виправдовувалась законами поезії і поясненнями з уяви митця про логічність фасаду. Твори Теодора Тальовського вражають своєю помпезністю і, одночасно, мальовничістю. Впроваджуючи неоромантизм в архітектуру, використовуючи форми сецесії, неоготики і неоренесансу, він вніс значний вплив на архітектуру кінця XIX–XX ст. (Льода Л. М., Дзендзелюк Л. С., 2012, с. 329).

Висновки

Теодор Тальовський – талановитий архітектор і майстерний будівничий. Його чимала архітектурна спадщина принесла йому світову славу та визнання. Він належав до тієї плеяди митців, які працювали в галузі архітектурної освіти. Як професор кафедри рисунку і орнаментування він відверто ділився своїми знаннями зі студентами, передавав їм свої вміння на заняттях з рисунку. Його адміністративні здібності, підприємництво та невтомна праця дозволили йому очолити кафедру рисунку та орнаментування у Політехнічній школі у 1902–1910 роках, стати деканом факультету 1906–1908 роках, членом екзаменаційної комісії на Відділі будівництва та членом

колегії у галузі мистецтв в Кракові, а також членом комітету реставрації Вавелю в Кракові. Багатогранність таланту, широка географія творчої спадщини, висока професійність живописних творів дали можливість Теодору Тальовському стати видатним фахівцем зламу XIX–XX століть.

Бібліографія

- Bałos W. 1992. *Architectura sakralna Teodora Talowskiego*. Pałace z Historii Sztuki. 7/20 (Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego). Kraków.
- Beiersdąf Z. 1973. *Architect Teodor Talowski*. Sztuka 2. poł. XIX wieku. Warszawa.
- Гранкін П. 2001. Майстер неоготики Теодор Маріан Тальовський (1857–1910). Будуємо інакше. № 2.
- Бірюльов Ю. 2008. Архітектура Львова: Час і стилі. XIII–XXI ст. Львів : Центр Європи.
- Петровська Ю. 2010. Теодор Тальовський – архітектор, художник і педагог. Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: збірка наукових праць. № 3. Харків : ХДАДМ.
- Boberski J., Brzozowski S., Dyba K., Popławski Z., 1993. *Politechnika Lwowska 1844–1945*. Wrocław : Politechnika Wroclawska.
- Style u narodów czynnych: wykład inauguracyjny prof. Teodora Talowskiego, wygłoszony w auli c. k. Szkoły Politechnicznej we Lwowie, 1902. Lwów.
- Теодор Мар'ян Тальовський. Вікіпедія. 2019. [online]. Доступно: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Теодор_Мар%27ян_Тальовський> [Дата звернення: 20 березня 2020].
- Program szkoły politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1904–1905. Fund 2. Inventory 2. File 1044. Lviv: State archive of Lviv region.
- Program szkoły politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1907–1908. Fund 2. Inventory 2. File 1206. Lviv: State archive of Lviv region.
- Program szkoły politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1909–1910. Fund 2. Inventory 2. File 1337. Lviv: State archive of Lviv region.
- Льода Л. М., Дзендзелюк Л. С. 2012. Здобутки архітектора Т. Тальовського, декана Львівської політехніки. Вклад реставраторів у збереження його спадщини. Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства. Львів.
- Projekta Kościołów. Projets d'églises Kirchenbauten Entwürfe. 1897. Kraków.

References

- Bałos W. 1992. *Architectura sakralna Teodora Talowskiego*. Pałace z Historii Sztuki. 7/20 (Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego). Kraków.
- Beiersdąf Z. 1973. *Architect Teodor Talowski*. Sztuka 2. poł. XIX wieku. Warszawa.
- Hrankin P. 2001. *Mayster neohotyky Teodor Marian Talowski (1857–1910)*. Budujemy inakshe. No. 2.
- Biryulov Yu. 2008. *Arkhitektura Lvova : Chas i styli. XIII–XXI st*. Lviv : Tsentr Yevropy.
- Petrovska Yu. 2010. *Teodor Talowski – arkhitektor, khudozhnyk i pedahoh*. Tradytsiyi ta novatsiyi u vyshchiiy arkhitekturno-khudozhniy osviti: zbirka naukovykh prats. № 3. Kharkiv : KHDADM.
- Boberski J., Brzozowski S., Dyba K., Popławski Z. 1993. *Politechnika Lwowska 1844–1945*. Wrocław : Politechnika Wroclawska.
- Style u narodów czynnych: wykład inauguracyjny prof. Teodora Talowskiego, wygłoszony w auli c. k. Szkoły Politechnicznej we Lwowie, 1902. Lwów.
- Teodor Maryan Talowski. Wikipediya. 2019. [online]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Теодор_Мар%27ян_Тальовський> [Accessed: 20 March 2020].
- Program szkoły politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1904–1905. Fund 2. Inventory 2. File 1044. Lviv: State archive of Lviv region.
- Program szkoły politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1907–1908. Fund 2. Inventory 2. File 1206. Lviv: State archive of Lviv region.
- Program szkoły politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1909–1910. Fund 2. Inventory 2. File 1337. Lviv: State archive of Lviv region.
- Loda L. M., Dzendzelyuk L. S. 2012. *Zdobutky arkhitektora T. Talowskoho, dekana Lvivskoyi politekhniky*. Vklad restavradoriv u zberezhennya yoho spadshchyny. Suchasni problemy diyalnosti biblioteki v umovakh informatsiynoho suspilstva. Lviv.
- Projekta Kościołów. Projets d'églises Kirchenbauten Entwürfe. 1897. Kraków.

Yuliana Petrovska

*Ph.D. of Architecture, Senior Lecturer Department of Design and Basics of Architecture,
Lviv Polytechnic National University, Lviv
e-mail: yuliana.r.petrovska@lpnu.ua
orcid:0000-0001-8519-7065*

ARTISTIC AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES OF TEODOR TALIOVSKYI IN LVIV SCHOOL OF ARCHITECTURE

© Petrovska Yu. 2020

The research covers the creative and pedagogic activity of Teodor Taliovskiy, the professor of Lviv Polytechnic Institute of the end of the 19th century – early 20th century. The paper describes the architectural, artistic, pedagogic, academic and administrative activity of the prominent artist, examines archive materials of the Polytechnic School of that period which cover academic disciplines taught by the professor. The author also performs a review of the album of draft drawings of projects of churches designed by Teodor Taliovskiy. This year we commemorate the 110th death anniversary of Teodor Taliovskiy, the famous architect, painter, professor of the Department of Drawing and Modelling of Lviv School of Architecture, author of a number of famous architectural buildings of Lviv, Krakow, and other cities. It is important to repeatedly reconfirm the essential contribution of the professor into the development of Lviv Polytechnic School. The research also highlights his pedagogic and scientific-and-administrative activity in the educational institution.

Teodor Taliovskiy showed himself as a talented architect, painter, pedagogue, and public figure. His creative activity did not follow any certain specific style; he created collages from different styles, for example the Gothic style was supplemented by baroque elements, and the modernism was supplemented by Roman elements. Famous buildings designed by Taliovskiy in Lviv include the Church of Sts. Olha and Elizabeth, who was categorized by researchers as “picturesque historicism” of the end of the 19th century, and the country house of the entrepreneur Yulian Vang. He designed many buildings, country houses, palaces, and churches, namely in Krakow. Artistic works of Teodor Taliovskiy can be classified as lyrical landscape painting that was popular in the end of the 19th century. Painting landscape scenes, he acts as a romanticist (the same as in his architectural works), and effectively captures the natural lightning. In his paintings, he expresses his real state of the soul, his thoughts, feelings, and saturates his works with his personal mood.

Teodor Taliovskiy is a talented architect and skilled engineer. His great architectural heritage brought him a worldwide fame and recognition. He belonged to the pleiad of artists working in the sphere of the architectural education. As a professor of the Department of Drawing and Modelling, he openly shared his knowledge with students, transferred his knowledge to them during his drawing classes. His administrative skills, entrepreneurship and tireless work allowed him to head the Department of Drawing and Decoration in the Polytechnic School in 1902–1910, to become the dean of the Faculty in 1906–1908, a member of the attestation commission of the Department of Construction, a member of the Arts Collegium in Krakow, and a member of Wawel Restoration Committee in Krakow. The versatility of his talent, broad geography of the creative heritage, high professionalism of artistic works allowed Teodor Taliovskiy to become of the most famous figures of the end of the 19th century – early 20th century.

Key words: architecture school, Polytechnic school, Teodor Talowski, disciplines, architectural heritage.